

Кравчук Олег Вікторович, заступник директора центру – завідувач відділу криміналістичних видів досліджень Хмельницького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, доцент кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права, кандидат юридичних наук;

Циганюк Юлія Володимирівна, провідний інженер відділу забезпечення діяльності центру Хмельницького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності Хмельницького інституту Міжрегіональної академії управління персоналом, кандидат юридичних наук

АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИСУТНОСТІ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

Правове регулювання присутності учасників кримінального провадження під час проведення судових експертиз має низку прогалин. Відповідно до п. 7 ст. 4 Закону України «Про судову експертизу», незалежність судового експерта та правильність його висновку забезпечуються в т.ч. і присутністю учасників процесу в передбачених законом випадках під час проведення судової експертизи [1]. Однак процесуальний порядок реалізації такої присутності, на сьогоднішній день, чинним законодавством не врегульований.

Найбільш імовірними присутніми при проведенні судової експертизи у кримінальному провадженні є такі учасники процесу: слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд, підозрюваний, захисник, потерпілий, представник потерпілого, свідок.

Правове регулювання присутності названих учасників кримінального провадження під час проведення судових експертиз здійснено через норми кримінального процесуального законодавства. Відповідно до ч. 2 ст. 1 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КПК України та інших законів України [2]. Частина 1 ст. 9 КПК України зазначає, що під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, КПК України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства [2].

Отже, розглянемо такі правові норми, що регулюють присутність учасників кримінального провадження під час проведення судових експертиз та є кримінальним процесуальним законодавством.

Статті 242-245 КПК України, що регулюють порядок залучення експерта у кримінальному провадженні, а також ст. 101 КПК України («Висновок експерта») не містять положень про можливість присутності учасників кримінального провадження під час проведення експертиз. В той же час, п. 3 ч. 1 ст. 102 КПК України встановлює, що ті, хто був присутній при проведенні експертизи має фіксуватись у висновку експерта [2]. На думку Ю.Ю. Ярослава присутність будь-яких фізичних осіб при проведенні судової експертизи визнається пасивною формою взаємодії із судовим експертом, яка не повинна негативно впливати на хід проведення експертних досліджень і отриманий результат [3, с. 81]. Адже, відповідно до ст. 4 Закону України «Про судову експертизу», втручання в судово-експертну діяльність забороняється [1]. Така заборона є гарантією незалежності судового експерта та правильності його висновку як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні.

Окремо варто зазначити, що питання про визначення можливості участі учасників кримінального провадження при проведенні судових експертиз до компетенції судового експерта не входить.

Згідно абз. 4 п. 2.1. Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень (далі – Інструкція) експерт має право: «... з дозволу органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), бути присутнім під час проведення процесуальних, виконавчих дій та ставити питання учасникам процесу, що стосуються предметна чи об'єкта експертизи, та проводити окремі дослідження у їх присутності» [4].

В той же час Інструкція у абз. 5 п. 2.3. встановлює, що експерту забороняється ... вступати у непередбачені порядком проведення експертизи контакти з особами, якщо такі особи прямо чи опосередковано зацікавлені в результатах експертизи» [4].

У пункті 3.9. Інструкції зазначено, що якщо необхідно провести експертизу (дослідження) на місці події або огляд об'єкта за його місцезнаходженням, орган (особа), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта) (замовив(ла) дослідження), повинен(на) забезпечити прибуття експерта, безперешкодний доступ до об'єкта, а також належні умови для його роботи, а в разі потреби викликати учасників процесу або інших осіб. У разі неявки осіб чи їх законних представників, що викликалися, у визначений час на місце події або огляду об'єкта дослідження (огляд) проводиться без їх участі, про що зазначається у висновку [4]. А у п. 4.14 Інструкції

зазначено, що у вступній частині висновку експерта зазначаються: «... відомості про процесуальні підстави та осіб, які були присутні під час проведення досліджень (прізвище, ініціали, процесуальний статус)...» [4].

Отже, правове регулювання присутності учасників кримінального провадження під час проведення судових експертиз, нажаль, містить низку прогалин, що дозволяє учасникам кримінального провадження неоднозначно тлумачити зміст вище викладених норм, поряд із їх процесуальними правами та обов'язками. А це, відповідно, створює низку проблемних ситуацій у практичній діяльності як судово-експертної установи, так і безпосередньо судового експерта.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 № 4038-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> – Відвідано 27.10.2017 року.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/paran1363#n1363> – Відвідано 26.10.2017 року.

3. Ярослав Ю. Ю. До питання присутності осіб при проведенні судових експертиз / Ю.Ю. Ярослав // Криміналістика и судебная экспертиза. – 2014. – Вып. 59. – С. 80-87.

4. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень затв. Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> – Відвідано 21.10.2017 року.